

HISTÒRIA D'ALGUNS COGNOMS DE GELIDA **Ramon Rovira Tobella, maig 1998**

Això dels cognoms torna està de moda per diversos motius. No entrarem en discussió sobre l'ordre, el canvi... (vegeu al final) dels cognoms sinó que farem una breu història d'alguns cognoms històrics establerts a Gelida.

En la petita i local història, a través d'alguns cognoms, ens pot il·lustrar els esdeveniments al llarg dels segles diferents resultats sobre l'aplicació dels cognoms.

Els cognoms com a necessitat d'identificació i de distinció, a més del nom propi, a Catalunya, ja s'han format a finals del segle XII, o principis del XIII. A Gelida, la documentació és escassa en aquestes èpoques, i, comença abundar a partir del segle XIV.

Amb la creació del Registre Civil (1870) es regulà l'ús dels dos cognoms tal com fem servir avui dia, però, a Catalunya, era costum només de fer servir un sol cognom: el del pare. L'ús dels dos cognoms un del pare i un de la mare (costum castellà i portuguès, per exemple) era escassa, almenys a Catalunya, i només el trobem usat per fer una distinció, entre dues persones que es deien igual amb el nom i cognom, a partir dels anys 1720 en documentació, podríem dir-ne oficial. Una altra variació, a Gelida, i a la resta, que Dom Bernat Ximénez de Cascante, bisbe de Barcelona 1725-1730, ordena que en les partides també s'anotin els cognoms d'on són les mares... Un altre ús antic, a Catalunya era el següent, i que a Gelida el trobem usat en diverses famílies de les masies, en general, i per raó de maridatge: Llopart y Martí, Font y Ginebreda, Castells y Mata, Llopart y Vedell, Alegre y Llopart. Aquesta solució ens donaria els noms compostos: Llopard-Martí, Font-Ginebreda, Castells-Mata... Un ús, quasi, perdut per castellanització. Un altre ús era el de feminitzar els cognoms tant d'una noia soltera com la de la muller, tot volent dir filla de, muller de: Duran > Durana, Vedell > Vedella, Llopart > Lloparda, Oller > Ollera, Font > Fonta... I com floreta darrera, i d'ençà de la creació del Registre Civil, un altra creació: la de

disbauxa, amb el bon sentit, ortogràfica o castellanitzadora de cognoms, però que en el fons, és una riquesa vària, lingüística i històrica. Amb tot, creiem que alguns cognoms caldria retornar-los a l'origen correcte sempre demostrat per l'arbre genealògic

Alguns dels cognoms que relatarem han desaparegut, a Gelida, però en continuen els descendents i es recuperen quan fem els arbres genealògics dels avantpassats gelidencs. Altres encara continuen fins avui dia a Gelida o en altres poblacions.

RELACIÓ D'ALGUNS COGNOMS

TERME 1ra documentació. 1217, Ramon Terme. Variants: *Tèrmens, Terma*. Aquest cognom el trobem fins al segle XVII. Encara és viu amb el sobrenom de cal Tèrmens. Can Terme de la Parra, masia desapareguda; en són descendents els de cal Terra de Gelida. Famílies de masies, o cases, que han dut aquest cognom: Can Mata de l'Abelló (ss. XVI i XVII), El Racó (s. XVI), La Casa dels Tarongers, que era del Racó. Can Duran de la Costa (s. XV).

OLLER 1ra doc. 1267, Berenguer Oller. Var. *Ollé, Holler, Ollera, Ullé*. Aquest cognom encara continua. Diverses famílies de masies i alguns menestrals han portat aquest cognom: Can Toni Oller (o Toniller) (ss. XV al XIX); Can Perejoanet (ss. XV al XVIII). Al segle XVII sorgir un nou cognom, com a solució distintiva, el compost: **Peroller** -o Parollé, Paralloer- (Pere + Oller), ja que en aquella època eren diverses masies que duïen aquest cognom, fet que s'acabà per haver-hi una pubilla. Cal Bitxo de St. Salvador, o el mas Perelló (ss. XV - XVIII); Ca n'Oller de la Muntanya, cognom provinent de can Perejoanet (ca n'Oller dels Tarongers era una segona residència dels Oller) (ss. XVI al XX). En són descendents, entre d'altres, els de cal Vador.

VEDELL 1ra doc. 1267, Bernat Vedell. Var. *Vadell, Vedella, Badell*. S'extingeix al segle XVII amb la pubilla Eulàlia Vedell casada amb un Llopard oriünd de can Roig del mas Osset. Només n'hem conservat el topònim de can Toni Llopard del mas Vedell.

GINEBREDA 1ra doc. 1303, Bernat Ginebreda. Var. *sa/ça Ginebreda, Ginabreda*. Cognom també desaparegut al segle XVII. Aldonça Ginebreda esdevé pubilla per la mort dels seus germans i germanes, però s'havia casat amb un francès: Pere Font i llurs successors s'anomenaren generalment Font y Ginebreda (Font-Ginebreda). A vegades trobem que prescindien del cognom Font i només posaven Ginebreda fins a mitjans segle XIX, segurament com a resistència per no perdre el cognom. Aquest cognom el trobem a les masies de can Ginebreda i de can Voltà que foren els primers hereus.

LLOBET 1ra. doc. 1303-1306, Berenguer Llobet. Desaparegut al segle XVI. El trobem en les següents masies: Can Torrents de les Oliveres (ss. XIV-XV) que desapareix amb la pubilla Eulàlia casada amb un Torrents. El mas Llobet (era mas aplevat) actualment can Mata de l'Abelló (s. XV-XVI?)

ALMIRALL 1ra doc. 1316, Guillem Almirall "*d'Altomirallo*", de St. Joan Samora. Var. *Altmirall, Elmirall, Aumirall*. El document on apareix en llatí és ben encertat, si és que és correcte: Alt mirall, i curiosament el lloc d'ubicació de la masia és un bon mirall dels contorns. Tot i que el trobem a St. Joan Samora, que era de la baronia de Gelida, i usat fins segles propers (encara ho tenim per investigar). Molts dels actuals Almirall de Gelida (comptem amb els descendents dels masovers de la Talaia, cal Cap d'Arençada, masovers de can Sàbat...) són originaris del Puig. Cognom provinent de St. Jaume Sesoliveres que va esdevenir pubill de can Duran del Puig. Masia de can Duran del Puig (ss. XVIII-XX). Els de St. Jaume Sesoliveres eren provinents de St. Joan Samora que és el lloc mare de moltes línies Almirall del Penedès,

Anoia, Baix Llobregat...

SÀBAT 1ra doc. 1346. En Sàbat. Var. *Sàbet*. Aquest cognom encara continua fins avui dia amb els descendents dels hereus can Sàbat de la Pujada i altres línies agnàtiques sorgides de can Sàbat, com ara els de ca la Gran, els del cal Fèlix, que ara viuen a Barcelona. A més, de can Sàbat de la Pujada, també han portat aquest cognom els de ca l'Esteve del Puig (ss. XV-XVI) que en són descendents

DURAN 1ra doc. 1367. Aquest cognom també ha desaparegut, però igual que d'altres en continuen els descendents. Aquest cognom el podem trobar en les següents masies: Can Duran del Puig (ss. XV-XVIII) que la pubilla Anna Maria Duran (el seu germà Jaume no tingué descendència) es casà l'any 1727 amb Jaume Almirall i Pasqual; can Duran de la Costa (ss. XVI-XVIII) que el segle XVIII la propietat passà al convent de Miralles; can Duran de la Muntanya, ara can Rossell de la Muntanya (ss. XVI-XVII) que la pubilla es vengué la masia a un Rossell de la Llena i que d'aquest en continuen els descendents. Aquests Duran de la Muntanya molt probablement són sortits de can Duran del Puig a principis del segle XVI. També han portat aquest cognom els avantpassats de cal Font del Puig i de ca l'Esteve del Puig (ss. XV i XVI); el mas Perelló, (s. XV) ara cal Bitxo de St. Salvador; can Castany (s. XV)

FONT 1ra. doc. 1367 (o 1306?). *Bernat Font de Dach* (1367). Cognom vinculat a can Valls (ss. XIV-XV). A St. Llorenç d'Hortons també els hereus d'algunes masies han portat aquest cognom.

Al segle XVI a Gelida, i al segle següent, vingueren diversos Font d'origen francès (Occitània) que han arrelat com ara a cal Font del Puig que en morí la primera pubilla Maciana, sense descendència, passà a la seva germana Jaumeta casada amb Joan Font àlies Badia del Regne de França, amb descendència i que ha donat el nom actual. A can Ginebreda va passar una

cosa similar que ja ho hem exposat més amunt quan citem el cognom Ginebreda; can Martí de Dalt o de la Torrevella (ss. XVI-XVII).

MIQUEL 1ra doc. 1346 Pere Miquel. Tota una sèrie de famílies de masies han tingut aquest cognom: Can Llopard de Baix del Puig, can Llopard de Dalt del Puig, ambdues masies tenen un origen comú (ss. XIV-XVI); ca l'Esteve del Puig (ss. XVI-XVII); cal Font del Puig (ss. XV); can Martí de Dalt o de la Torrevella (ss. XIV-XVI); can Mata de l'Abelló al segle XVI; can Miquel de les Planes que un Joan Miquel provinent de can Batlleu on al segle XVI i XVII eren masovers es casà amb Magdalena Ros i Mitjans, pubilla del mas des Perelló (ara can Miquel de les Planes); can Rossell de la Llena (ss. XVI-XVII) que la pubilla Margarida Bosc Miquel es casà vers l'any 1608 amb Jeroni Rossell Esteve que era natural de Subirats i que aquest és l'avantpassat comú de tots els Rossells actuals de Gelida.

CARTRÓ 1ra doc. 1367 *Arnau Cartró del mas Trestrulls*, de St. Llorenç d'Hortons on hi va haver dues masies que els hereus van dur aquest cognom. A St. Llorenç, ens referim a les dues masies, no han conservat el cognom per raó d'haver-hi hagut pubilles. Un descendent, Jaume Cartró, d'una d'aquestes dues masies, es va casà vers l'any 1599 amb la pubilla, Joana Nicolau i Claramunt, de can Nicolau (ara can Cartró). Avui dia alguns gelidencs porten aquest cognom i que són descendents de can Cartró de Gelida.

TORRENTS 1ra. doc. v1440, Guillem Torrents. Aquest que fou el pubill que es casà amb Eulàlia Llobet de les Oliveres abans del 1440. Encara, avui, en continuen els descendents. Un altra mas que portà aquest cognom és els hereus de can Garró o del Maset de les Fonts que també en continuen els descendents, a Barcelona i a l'Ordal, i que són sortits de can Torrents de les Oliveres al segle XVIII. A cal Bitxo de St. Salvador, i altres descendents, actualment encara es cognominen Torrents que és un cognom procedent de

Mediona (ss. XVIII-XX).

LLOPARD 1ra doc. 1503? Var. Llopart. Joan Llopard. Aquest pubill es casà vers l'any 1503 amb Eufrasina Miquel pubilla i que dos dels seus fills donaren l'origen dels Llopard del Puig: Dalt i Baix. En aquestes dues masies no s'ha conservat el cognom per raó de les pubilles però encara en continuen els descendents actualment i possiblement altres branques laterals. Altres masies han tingut o tenen aquest cognom que en molts casos encara no sabem d'on ve. Can Toni Llopard del mas Vedell (ss. XVII-XX) sabem que prové del can Roig del mas Osset (ss. XVI-XIX) i can Martí de la Torrevella el cognom prové de Corbera de Llobregat que encara continua a Gelida. Els de can Migrat, els cal Magdaló, els de cal Mariets, els de cal Pere Xic, els de cal Pocoli Gran i Xic... són descendents laterals sortits de can Martí de Dalt.

VOLTÀ 1ra doc. s. XV Var. *Boltà, Bultà*. Bernat Voltà es casà en data que no coneixem amb la pubilla Antònia Ginebreda a mitjan segle XV. Aquest cognom encara continua a Gelida amb descendents laterals sortits de can Voltà; els de can Migrat també en són descendents. Una branca va passà a Corbera de Llobregat en la segona meitat del segle XVIII on avui dia encara hi ha descendents: els de cal Passaserres i descendents.

Una opinió final

Com a final, ja ho hem dit al principi, expressem una opinió. A Espanya, i altres països de parla llatina, a Amèrica, i a Portugal són els únics països del món on s'utilitzen els dos cognoms: el del pare, primer, i el de la mare, segon. A Portugal, igual, però, amb diferències. En la gran majoria de països només s'utilitza un únic cognom: el del pare, i, a més les dones perden el seu quan es casen. Contràriament, a Espanya, tots, homes i dones, conservem els dos cognoms des que naixem fins que morim. Recomano que sempre utilitzem els dos cognoms. No oblidem el de la mare ja que hi ha moltes persones que reivindiquen la igualtat se n'obliden d'esmentar-lo i de

posar-lo. Ens demanem, si es canvien l'ordre del cognom també s'oblidaren el del pare? Els pares han de decidir l'ordre dels cognoms dels fills? però, si això ja està previst en el Reglament quan s'arriba a la majoria d'edat. El tema és llarg; i inacabable. Els genealogistes futurs ho tindran ben magre amb tanta innovació capriciosa i innecessària. El Reglament ja permet certs canvis amb situacions escaients. Creiem que en altres coses, els catalans, hauríem de reivindicar; que ja s'expressat en aquest simple article. Pensem que molts cognoms que tenim avui dia són d'origen ben divers i que els fet ben nostres i que avui ningú diria que són estrangers. En l'estudi en la construcció d'arbres genealògics dels nostres avantpassats recuperem aquests cognoms que en el seu dia es van perdre; i els tornem a fer nostres. Bona Festa Major

Bibliografia:

Inventari de les Masies de Gelida. Programa de la Festa Major de Gelida, 1996

Alguns avantpassats meus en la història de Gelida. Programa de la Festa Major de Gelida, 1997.

Arxiu particular de Ramon Rovira Tobella (1988-1998).

A Internet: <http://www.gelida.org> sobre les masies de Gelida i els arbres dels hereus de les masies, en construcció.

Fotografies:

- 1.- Can Ginebreda, anys 1930?
- 2.- Can Miquel de les Planes. 1992
- 3.- Can Cartró. 1992.
- 4.- Can Rossell de la Llena. 1992.
- 5.- Can Toni Oller o Toniller. 1992.